

Nasjonal vannmiljøkonferanse 2019
**Miljøforbedring i regulerte
vassdrag ved bruk av
vilkår i konsesjoner**

Kjetil Lønborg Jensen
Miljødirektoratet

Innhold

- Om naturforvaltningsvilkår i vassdragskonsesjoner
- Sektoransvaret
- Vannforskriften og oppfølging av naturforvaltningsvilkår
- Nye metoder/kunnskap

Vassdragsregulering: stor påvirker i vassdrag

- Mange reguleringer har hatt sterk negativ effekt på økosystem og fisk:
 - Endret vannføring og temperatur
 - Habitatdegradering
 - Vandringshindre
 - Anleggs- og driftsrutiner som skader og dreper fisk
- 185 laksevassdrag med regulering
 - 85 elver negativ effekt
 - 50 % av nasjonale laksevassdrag regulert
- Nasjonalt: 20 % reduksjon i produksjon (smolt)
- Biomangfold: ål, elvemusling, relikte laks, ...
- Ny kunnskap og forvaltningens virkemidler (revisjon og konsesjonsvilkår) gjør oss i stand til å ta mer hensyn

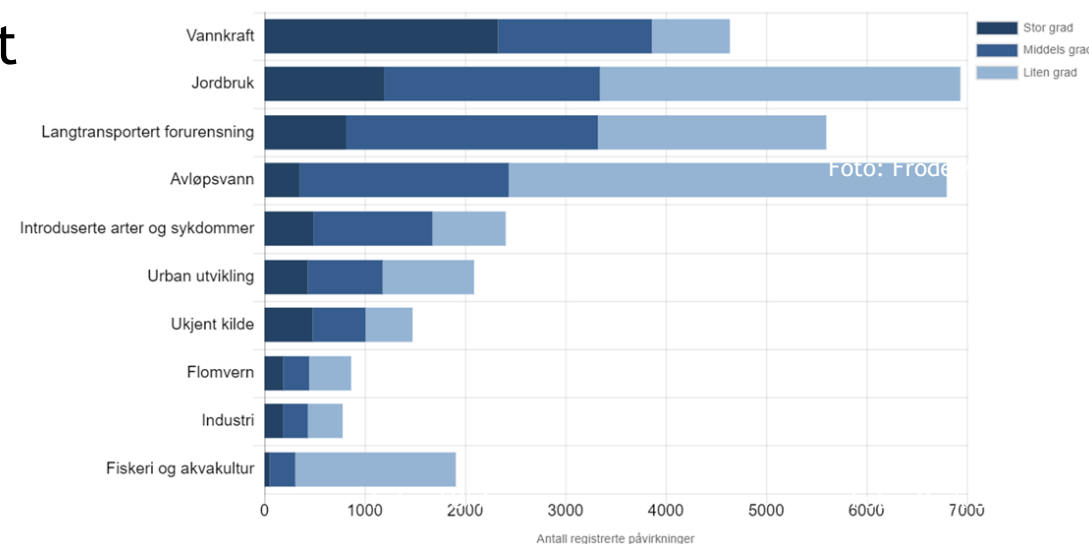
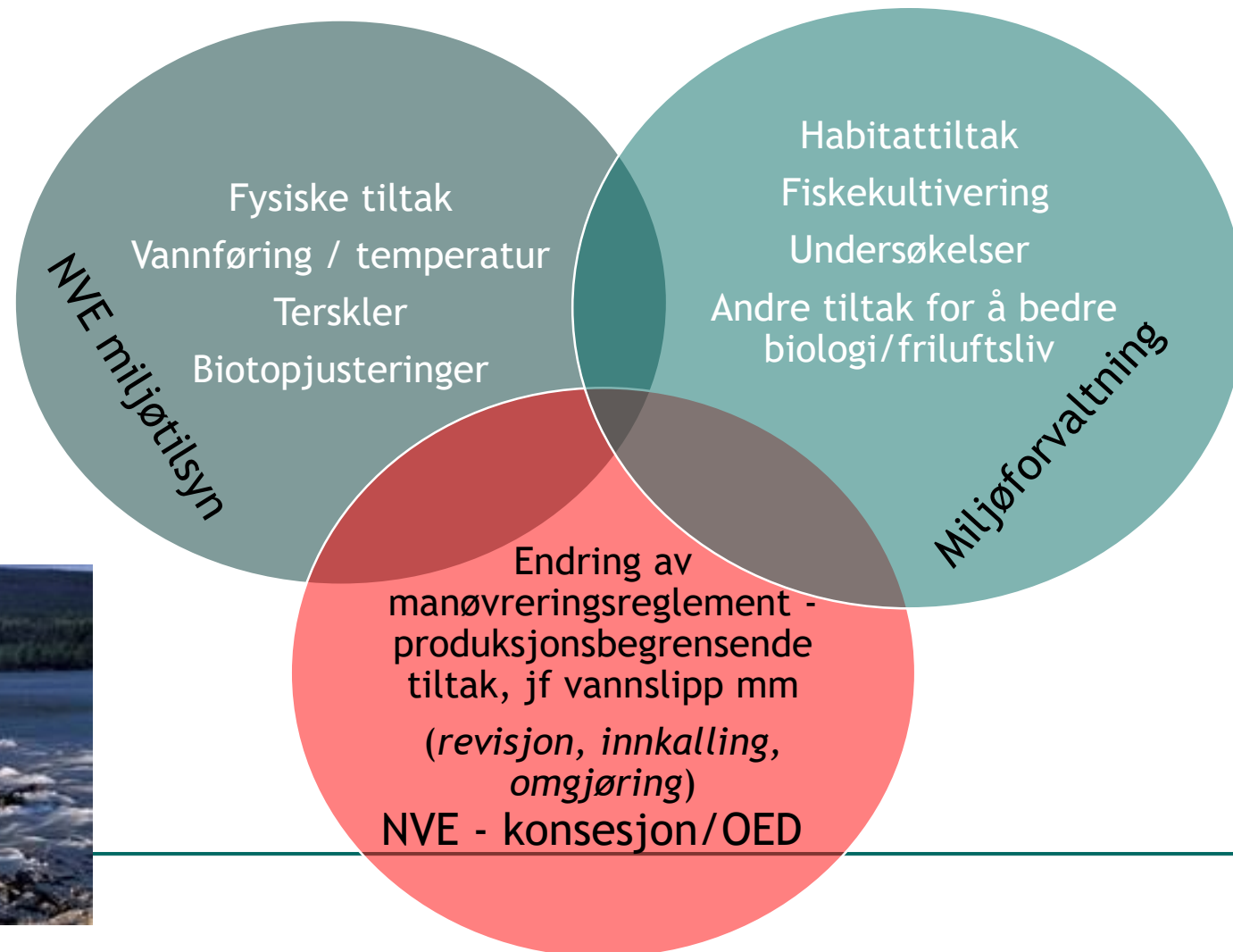

Foto: Ulrich Pulg

Foto: Frode Kroglund

Forvaltningsansvar for vassdragskonsesjoner

Regjeringen vil øke bruken av standardvilkår

Naturmeldingen 2016:

Regjeringen vil bruke standardvilkår for naturforvaltning mer aktivt til å forbedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag.

Energimeldingen 2016:

*Takten på miljøforbedring i utbygde vassdrag skal økes.
Dette skal bl.a. skje ved å pålegge flere miljøtiltak med hjemmel i standardvilkår.*

Om naturforvaltningsvilkår

Naturforvaltningsvilkår i konsesjoner

Naturforvaltningsvilkår er fullmaktsvilkår

→ Aktiviseres først etter pålegg fra Miljødirektoratet (anadrome vassdrag) eller Fylkesmannen (innlandsvassdrag)

Inngår i standardvilkårene for vassdragskonsesjoner

- Utformet i samarbeid mellom OED og KLD - bakgrunn i konsesjonslovene
- Legges til nye konsesjoner og ved revisjon - forskrift?

Standardvilkårene er generelt formulert - tiltak og undersøkelser konkretiseres gjennom pålegg

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Fylkesmannen eller Miljødirektoratet..

I.

- å sørge for at forholdene i vassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de **naturlige livsbetingelsene** for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner **forringes minst mulig**,
- å **kompensere for skader** på den naturlige rekruttering av fiskestammene **ved tiltak**,
- å sørge for at **fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes** og at overføringer utformes slik at tap av fisk unngås,
- å sørge for at **fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes**.

II. å sørge for at forholdene for **plante- og dyrelivet** i området **som direkte og indirekte berøres** av reguleringen **forringes minst mulig**

- om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III. å sørge for at **friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier** i områder som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering **tas vare på i størst mulig grad**.

- Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV. å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingene og reguleringene.

Viktig å merke seg

Forutsetning for pålegg, jf. konsesjonsvedtak:

«Eventuelle pålegg i medhold av naturforvaltningsvilkårene må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger»

- Årsakssammenheng
- Rimelighetsbetraktning (kost-nytte-vurdering)

Påleggsundersøkelser

Undersøkelser rettet mot arter, naturtyper eller friluftsverdier som kan være skadelidende i forbindelse med reguleringen.

- Tilstandsvurdering og kartlegging av flaskehalser for biologisk produksjon
 - Faglig grunnlag for senere pålegg om avbøtende tiltak
 - Evaluering av gjennomførte avbøtende og/eller kompenserende tiltak
- Skal ta utgangspunkt i eksisterende informasjon om vassdraget (tidligere undersøkelser, konsekvensutredninger, forskning), samt oppdatert kunnskap i håndbøker/rapporter.

Avbøtende og kompenserende tiltak

Habitatforbedrende tiltak:

Skader skal avbøtes ved hjelp av habitattiltak der forholdene ligger til rette for det, og hjemmelsgrunnlaget åpner for det.

- Ta sikte på å styrke det naturlige produksjonsgrunnlaget, og prioritere habitatrestaurering foran fiskeutsettinger så langt det er mulig.

Kultivering/fiskeutsetting:

Utsetting av fisk utgjorde tidligere hovedtyngden av gitte pålegg i regulerte vassdrag.

Men: Utsetting av fisk bør ikke være kompensasjon for at forholdene ikke er lagt til rette for naturlig produksjon.

Eksempler på avbøtende tiltak - naturforvaltning

- Fiskevandringstiltak
 - Oppvandringsløsninger, trapper
 - Nedvandringsløsninger
 - Sperregitter foran innløp/utløp til turbin
- Habitatforbedringer
 - Gytegrus
 - Harving/ripping
 - Steinutlegg
- Kultivering av fisk
 - Fiskeutsetting - rognplanting
 - Utfisking mot overbefolkning
- Andre relevante tiltak
 - *ikke produksjonsbegrensende*

Regulerte elver med laksefisk - mål og strategi

Mål for berørte bestander (laks, aure, røye):

- Høstbart overskudd opp mot uregulert tilstand - jf. kvalitetsnorm for laks
 - Innsiget av gytefisk er betydelig større enn gytebestandsmålet

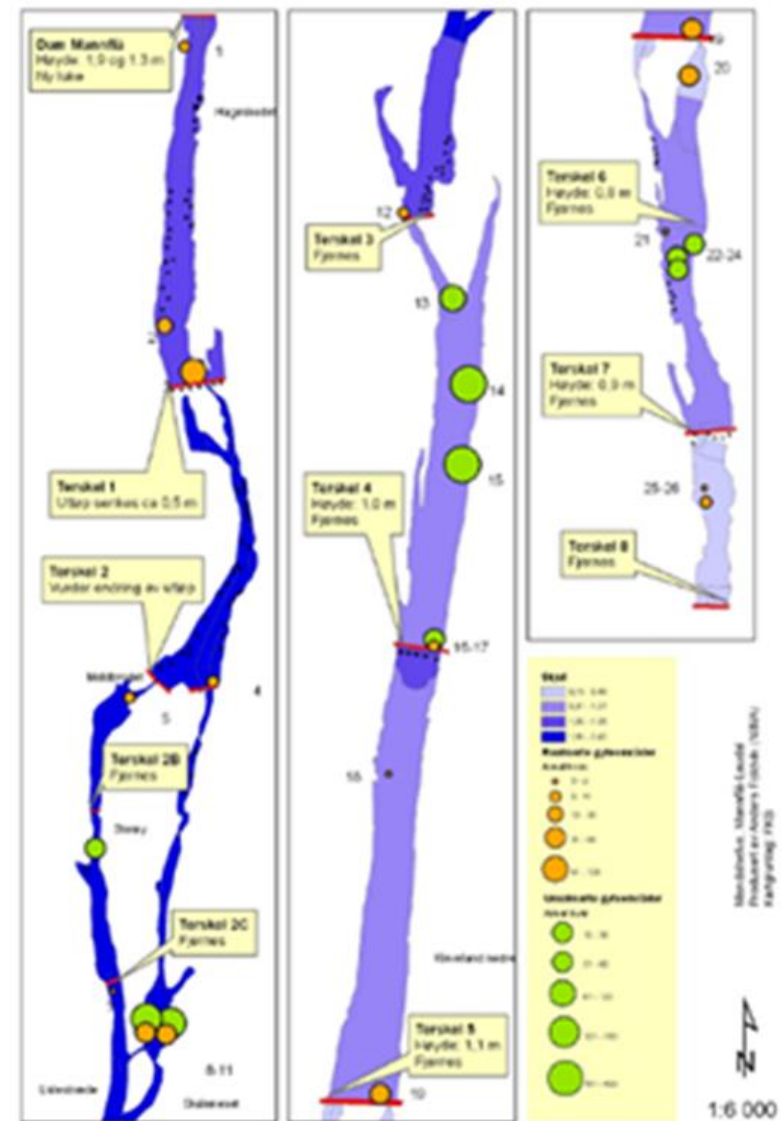
Strategi: Habitattiltak er hovedtiltak for avbøting av reguleringskader

- tiltak som fjerner eller reduserer flaskehalser for produksjon og vandring

Flaskehalsanalyse og tiltaksplan - ny framgangsmåte for pålegg

- Utgangspunkt i prinsippene i håndbok i miljødesign (diagnose → tiltak)
- Regulant utarbeider forslag til tiltaksplan
- Samarbeid med NVE - godkjenning av tiltaksplanen
- Omforent plan/tiltak forankres i pålegg
- Gjennomføring og evaluering
 - Effektkontroll
 - Vurdere forbedringer

Veileder om miljøforvaltningens myndighet til å pålegge undersøkelser og tiltak (M721-2017)

- Retningslinjer til fylkesmennene
 - Faglig tilfredsstillende pålegg
 - Enhetlig praksis mellom fylkene
 - Rutiner og saksgang
 - Aktuelle undersøkelser og tiltak
 - Formelt juridisk grunnlag for pålegg
 - generelt om konsesjoner og vilkår
 - virkeområde og avgrensninger i myndighet
- Føringslinjer om prioritering av habitattiltak
 - Vurdere mulighet for utfasing av fiskeutsetting

Vannforskriften

- og oppfølging av naturforvaltningsvilkår

Vannforvaltningsplanenes betydning for oppfølging av naturforvaltningsvilkår

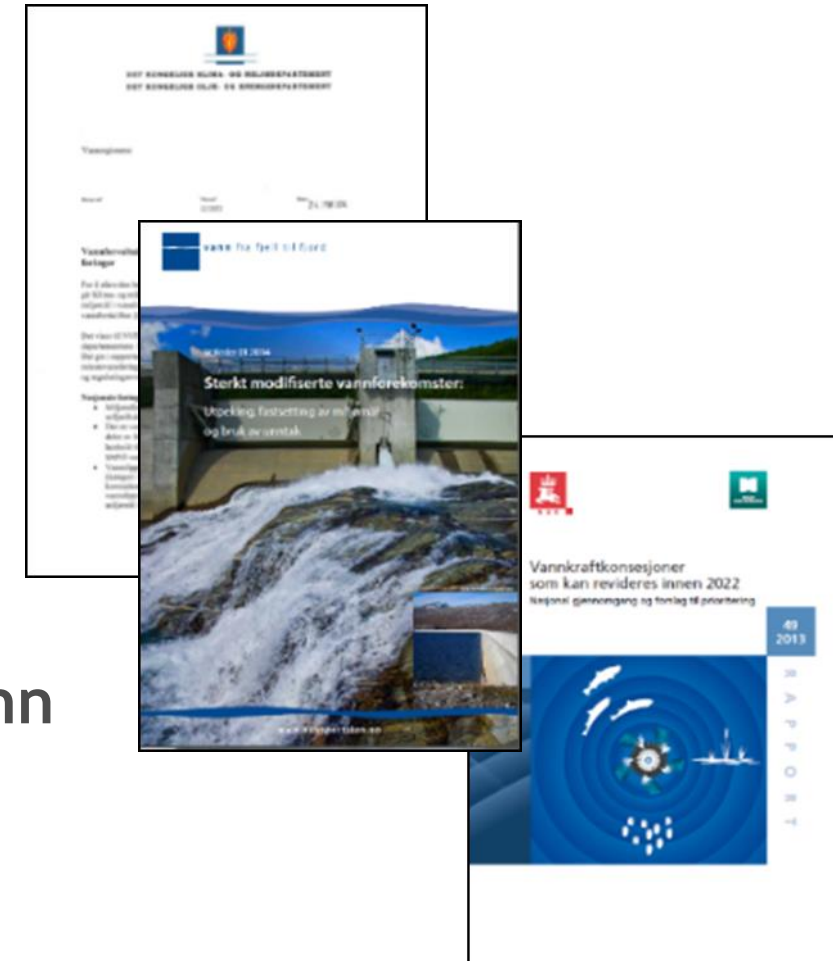

Klima og miljødepartementets (KLD) godkjenningsvedtak innebærer:

- Prioritering av vannforekomster for gjennomføring av tiltak:
 - Som ikke medfører krafttap: Vedlegg 3
 - Som medfører krafttap: Vedlegg 2

Vedtaket utelukker ikke at det kan pålegges undersøkelser og tiltak i andre vannforekomster enn de som er nevnt i vedlegg 3 og 2

- Bekreftet av KLD i informasjon på vannportalen.no

Rollen som sektormyndighet

Miljødirektoratet og FM skal vurdere foreslåtte tiltak i regionale tiltaksprogram innenfor eget myndighetsområde - samt foreslå nye tiltak.

→ Utøvelse av påleggsmyndigheten må ses i sammenheng med oppfølgingen av vannforvaltningsplanene mht. prioritering av vassdrag/vannforekomster

Inneværende planperiode:

- Foreslåtte tiltak er realitetsvurdert, og status er oppdatert i Vann-Nett (→ igangsatt eller avvist)
- Gjennomgang av foreslåtte tiltak koblet til bruk av naturforvaltningsvilkår i Vann-Nett høsten 2018 avslørte mange misforståelser om hvor dette er et relevant virkemiddel

Neste planperiode:

- Sektormyndigheten skal selv registrere sine planlagte tiltak i Vann-Nett
- Det blir mulig å spille inn tiltaksbehov - vi kommer tilbake ang. løsning for dette

Prioritering av vassdrag for tiltak

Prioritet	Miljødirektoratet - kriterier	Fylkesmannen - kriterier
1	Vedlegg 3	Vedlegg 3
2	Vedlegg 2; vassdrag med behov for reguleringsspesifikke undersøkelser	Vedlegg 2; vassdrag med behov for reguleringsspesifikke undersøkelser
3	Nasjonale laksevassdrag og andre verdifulle anadrome vassdrag med stort restaureringspotensial, samt vassdrag med viktige bestander av trua arter	Storørret, relikts laks, langtvandrende fiskebestander, vassdrag med viktige bestander av trua arter (eks. elvemusling og ål), og vassdrag med stort restaureringspotensial
4	Øvrige anadrome vassdrag	Øvrige vassdrag med bestander av innlandsfisk, samt naturtyper og friluftsliv

Fysiske inngrep: Identifisering av virkemiddel og virkemiddeleier

Vannforekomsten er påvirket av fysiske (hydrologiske/morfologiske) endringer, med behov for undersøkelser/tiltak

Er det gitt konsesjon for vassdragsinngrepet?

Nei

Virkemiddel: Økonomiske

Undersøkelser/tiltak må baseres på frivillighet/avtale med anleggseier

Alternativt virkemiddel: Innkalling
av konsesjonsfrie anlegg etter vrl. § 66

Ja

Har konsesjonen moderne standardvilkår (eller tilsvarende i eldre konsesjoner*) som gir hjemmel til å pålegge undersøkelsen/tiltaket?

Nei

Virkemiddel: Økonomiske

Undersøkelser/tiltak må baseres på frivillighet/avtale med anleggseier

Alternative virkemidler: Revisjon etter vregl. § 8. Evt. **omgjøring** etter vrl. § 28, eller pålegg om undersøkelser etter vrl. § 57

Ja

Virkemiddel: Naturforvaltningsvilkår

Virkemiddeleier: Miljødirektoratet (anadrom strekning) eller fylkesmannen (ellers)

Alternativt: Andre konsesjonsvilkår som gir relevant hjemmel. Virkemiddeleier: vanligvis NVE

* Mange eldre konsesjoner har spesielle vilkår om undersøkelser og/eller kompensasjonstiltak mht. fisk og naturmiljø

Ny kunnskap

Har kommet

- Miljødesign lakseelver
- Effektkjøring
- Tiltakshåndbok
- Vandringsløsninger
- Gassovertmetning
- Vassdragsspesifikke rapporter - overføringsverdi

Kommer

- Kost/nytte habitattiltak i elv
- Vandringsløsninger 2 - HydroCen
- Miljødesign i regulerte innsjøer

Takk for oppmerksomheten!